

พระบรมรูปทรงม้า

ที่ฐานพระบรมรูปทรงม้า ซึ่งประดิษฐานเป็นศรีสง่าหน้าพระที่นั่งอนันตสมาคม ณ ลานพระราชวังดุสิตนั้น มีข้อความจารึกบอกเหตุการณ์สร้างไว้ เนื่องจากความไม่สะดวกในการอ่าน หรืออาจมิได้สังเกตว่ามีประวัติแสดงความเป็นมาของพระบรมรูปก็ได้ ดังนั้นโอกาสนี้เห็นว่าน่าจะได้เชิญข้อความดังกล่าวมาเผยแพร่ เพื่อเฉลิมพระเกียรติคุณพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในฐานพระ“ปิยมหาราช”ของปวงชนชาวไทยให้ปรากฏแผ่ไพศาล ดังนี้

คำ จาก

ที่ประดิษฐานพระบรมรูปทรงม้าราชานุสาวรีย์

ศกมัสตุ พระพุทธศาสน กาล ล่วงแล้ว ๒๔๕๑ พรรษา

จำเดิม แต่ พระมหา จักรกรีบรมราชวงษ์ ได้เสด็จประดิษฐาน แล ดำรง

กรุง เทพมหานคร อมรัตน์โกสินทร มหินทรายุทธยา

เปเน ปี ที่ ๑๒๗ โดย นิยม

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์

บดินทร เทพยมหามงกุฎ บรูศยรัตนราชรวินษ วรุตพงษ์บริพัตร วรชัฎยราช นิกโรดม
จาทู รันต บรม มหาจักร พรรติ ราช สังกาศบรม ธรรมิกมหา ราชา ธิราช บรมนารถ บพิตร

พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

เสด็จดำรงศิริราชสมบัติมา ถ้วนถึง ๔๐ ปีเต็มบริบูรณ์

เปเนรัชสมัย ที่ยืนนานยิ่งกว่าสมเด็จพระมหาราชธิราช

แห่งสยามประเทศในอดีตกาล

พระองค์ กอบด้วยพระราชกฤษดา ภินิหาร เปเน อัจฉริย

ภูมิบาล บรม บพิตร เสด็จ สถิตย์ ในสัจธรรม อันมั่น คง มิได้

หวั่นไหว ทรง อธิฐาน พระราชฤไทย ในทาง ที่ จะ ทำนุ บำรุง

พระ ราช อาณาจักรให้ สถิตย์ สถาพร แล ให้ เกิด ความ สามัคคี

สโมสร เจริญ สุข สำราญ ทั่วไป ใน อนเกนิกร ประชา ชาติ เปเน เบื้อง

นำ แห่ง พระ ราช จรรยา ทรง พระ สุขุม ปรีชา สามารถ สอด ส่อง

วินิจฉัย ใน คุณ โทษ แห่ง ประเพณี เมือง ทรง ปลดเปลื้อง โทษ นำ

ประโยชน์ มา บัญญัติ โดย ปฏิบัติ พระองค์ ทรง นำ หน้า ชักจูง

ประชาราชน ให้ ดำ เนิน ตาม ใน ทาง ที่ งาม ดี มี ประโยชน์ เปเน แก่น

สาร พระองค์ ทรง ทำให้ ความ สุข สำราญ แห่ง ประชาราษฎร์

สำเร็จ ได้ ด้วย อาศัยรอย ดำเนิน อยู่ เนื่อง นิตย ใน พระ วิริย
แล พระ ชันติ คุณ อัน แรง กล้า ทรง อาจ หาญ ใน พระ ราช
จรรยา มิได้ ย่อ ท้อ ต่อ ความ ลำบาก ยากเข็ญ มิได้ เห็น ที่ ขัด
ข้อง อันใด เปน ข้อ ควร ขยาด แม้ ประโยชน์ แล ความ สุข ใน
ส่วน พระองค์ ก็ อาจ จะ ทรงสละ แลก ความ สุข สำราญ
พระราชทาน ไพร่ ฟ้า ข้ำ แผ่น ดิน ได้ โดย ทรง พระ กรุณา
ปราณี พระองค์ คือ บุรพการี ของ ราษฎร เพราะเหตุ เหล่า
นี้ แผ่น ดินของ พระองค์ จึง ยง ยิ่ง ด้วย ความ สถาพร รุ่ง เรือง
งาม มหาชน ชาว สยาม ถึง ความ สุข เกษม ล่วง ล้า อดีต สมัย
ที่ได้ ปรากฏมา พระองค์ จึง เปน ปิย มหา ราช ที่ รัก ของ มหา
ชน ทั่วไป

ครั้น บรรลุ อภิลักขิต สมัย รัชมั่งคลาภิเศกสัมพัจฉรกาล
พระราชวงษานุวงศ์ เสนา มาตย์ ราชบริพาร พร้อม ด้วย สมณพราหมณ อาณา ประชา ชน
ชาว สยามประเทศ ทุก ชาติ ทุก ชั้น บรรดาศักดิ์ ทั่ว รัฐ สี มา อาณา เขตร มา คำ หนึ่ง ถึง พระ
เดช พระคุณ อันได้พรรณามา แล้ว นั้น จึง พร้อม กัน สร้าง พระบรมรูป นี้ ประดิษฐานไว้
สนอง พระเดช พระคุณ เพื่อ ประกาศ พระเกียรติยศ

**พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์
พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ปิยมหาราช**

ให้ ปรากฏ สืบ ชั่ว กัลปาวสาน
เมื่อสุริยคติกาล พุทธจิกายนมาศ เอกา ทศดิถี พุฒวาร
จันทร์ คติกาล กฤติกามาศ กาฬปักข์ ตติยดิถี ใน ปี วอก สัมพุทธศ ก
จุลศักราช ๑๒๗๐

ทิมายุโกโหตุมหาราช

พระบรมรูปทรงม้าสร้างขึ้นใหม่หามงคลสมัยพระราชพิธีรัชมั่งคลาภิเศก ซึ่งพระบาท
สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงครองราชสมบัติยาวนานที่สุดอย่างเข้า ปีที่ ๔๑ ตรงกับพุทธศักราช
๒๔๕๑ เป็นพระราชพิธีที่ปรากฏเป็นครั้งแรก ในรัชกาลที่ ๕ มีการเตรียมงานล่วงหน้าก่อน ๑ ปี ระหว่าง
นั้น พุทธศักราช ๒๔๕๐ เป็นเวลาที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จประพาสยุโรปครั้งที่ ๒
เมื่อเสด็จพระราชดำเนินถึงประเทศฝรั่งเศส ทอดพระเนตรพระราชวังแวร์ซาย ทรงพอพระราชหฤทัยพระ

บรมรูปทรงม้าของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ซึ่งประดิษฐานอยู่ที่ลานกว้างหน้าพระราชวัง มีพระราชปรารภว่า ถ้ามีการสร้างพระบรมรูปเช่นนี้ในงานพระราชพิธีรัชมังคลาภิเษกก็จะต้องด้วยพระราชประสงค์

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ขณะดำรงพระอิสริยยศสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ สยามมกุฎราชกุมาร ทรงเป็นประธานในการจัดพระราชพิธี ได้ประกาศเชิญชวนประชาชนชาวไทยร่วมกันสร้างพระบรมรูปโดยบริจาคเงินตั้งแต่ ๑ สตางค์ขึ้นไป ได้มากถึง ๖ เท่าของราคาพระบรมรูป ในเวลาเดียวกันก็ได้ว่าจ้างช่างชาวฝรั่งเศสปั้นหล่อพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวยังประทับอยู่ในฝรั่งเศส ปั้นหุ่นจากพระองค์จริงดงามและสำเร็จทันเวลาส่งกลับมาประเทศไทย

พระราชพิธีรัชมังคลาภิเษกกำหนดระหว่างวันที่ ๑๑ – ๑๘ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๕๑ ในวันแรกเวลา ๐๗.๒๙ นาฬิกา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินวางศิลาฤกษ์ก่อรากฐานพระที่นั่งอนันตสมาคม และเวลา ๑๗.๓๐ นาฬิกา เสด็จพระราชดำเนินเปิดพระบรมรูปทรงม้าเป็นพระบรมราชานุสาวรีย์ แห่งแรกในประเทศไทยที่สร้างขึ้นในขณะที่พระมหากษัตริย์พระองค์นั้นยังดำรงพระชนม์ชีพอยู่ และคำว่า “ปียมหาราช” ก็ปรากฏขึ้นเป็นครั้งแรกในแผ่นจารึก

ปี่รุ่งขึ้นวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๕๒ ตรงกับวันบรมราชาภิเษก ประชาชนชกชนกกันจัดงานสมโภชเฉลิมฉลองพระบรมรูปทรงม้าอีกครั้ง พร้อมเตรียมการสมโภชในปีพุทธศักราช ๒๔๕๓ ด้วย หากแต่ยังไม่ถึงวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ด่วนเสด็จสวรรคตในวันที่ ๒๓ ตุลาคม

ด้วยเหตุที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็นที่รักของปวงชนชาวไทยอย่างลึกซึ้ง ดังนั้น ในพุทธศักราช ๒๔๕๔ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงพระกรุณาพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ประชาชนไปกราบถวายบังคมพระบรมรูปทรงม้า ในวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน ตั้งแต่เช้าจนถึงกลางคืน และให้ถือว่าต่อไปวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน กำหนดให้เป็นวันถวายบังคมพระบรมรูปทรงม้าเหมือนงานนักขัตฤกษ์ให้หัวพระประจำปีตอนเช้ามีการเลี้ยงพระ ๑๐ รูป ที่ปะรำข้างพระบรมรูปทรงม้า เย็นสวดมนต์ กลางคืนมีดอกไม้เพลิงสมโภช ได้ประกาศว่าผู้ใดจะมาถวายบังคมควรมีดอกไม้ ธูปเทียน หรือพวงมาลัยมาด้วยทุกคน

ครั้นพุทธศักราช ๒๔๕๕ โปรดให้เปลี่ยนวันถวายบังคมพระบรมรูปทรงม้าจากวันบรมราชาภิเษก วันที่ ๑๗ พฤศจิกายน มาเป็นวันซึ่งตรงกับวันสวรรคตคือ วันที่ ๒๓ ตุลาคม มีการบำเพ็ญกุศล เช่นที่เคยปฏิบัติ แม้กาลเวลาจะล่วงไปถึง ๓ รัชกาล ประชาชนต่างก็ยังอาลัยรักพระองค์อย่างสนิทแนบแน่นไม่เสื่อมคลาย การถวายบังคมพระบรมรูปทรงม้า ณ ลานพระราชวังดุสิตคงเป็นพระราชพิธีสำคัญประจำปีสืบมาถึงปัจจุบัน

นอกจากพระบรมรูปทรงม้าซึ่งเป็น พระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ตระหง่านอยู่ ณ ลานพระราชวังดุสิตแล้ว ปรากฏว่าสิ่งอนุสรณ์ที่เนื่องมาจากงานพระราชพิธีรัชมังคลาภิเษกที่สำคัญอย่างยิ่งอีกอย่างหนึ่ง คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทั้งนี้ เนื่องมาจาก

งบประมาณค่าปั้นหล่อพระบรมรูปทรงม้าเป็นเงิน ๒ แสนบาทเศษ เมื่อหักค่าใช้จ่ายในการสร้างพระบรมรูปทรงม้าแล้ว มีเงินบริจาคนเหลืออยู่อีก ๙๘๒,๖๗๒.๔๗ บาท ในเวลาต่อมาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงนำเงินจำนวนนี้ไป ขยายกิจการโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้เพิ่มการสอนวิชาต่าง ๆ อีกหลายวิชา กระทั่งมีลักษณะเป็นมหาวิทยาลัย จึงก่อตั้งเป็นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในพุทธศักราช ๒๔๕๙ เป็นพระมหากษัตริย์คุณอันล้ำพันต่อชาติ และประชาชนชาวไทยอเนกอนันต์.

ข้อมูลจาก : จุฬสารการจัดการองค์ความรู้ สำนักพระราชวัง
ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๒ กันยายน – ตุลาคม ๒๕๕๐
นางสายไหม จบกมลศึก : เรียบเรียง